

MLADI PLANINEC

PD "LISCA" SEVNICA

ŠT. 33
LETO 2002
LETO 26

Jurkova Koča

1902-2002

100-let Jurkove Koče

SPOMINI

UVOD

Preb Vami je posebna izdaja »MLADEGA PLANINCA«, v kateri so zbrani nekateri spomini in zapisi prizadevnih planincev v minulem stoletju, povezani z Lisco in planinskimi kočami na njej.

Z njihovo pomočjo želiva prikazati dogodke, ki so vzpodbujali in omogočali gradnje in vrsto obnov teh koč skozi stoletje.

S temi dogodki so povezani: prof. Fran Orožen, prvi predsednik Slovenskega planinskega društva v Ljubljani, ki je bilo ustanovljeno 27. februarja 1893. On je dal pobudo za gradnjo Jurkove koč. Osrednja osebnost pa je Blaž Jurko, nadučitelj na Razboru pod Lisco, ki je zbral sredstva in organiziral izgradnjo Jurkove koč leta 1902. Poleg njiju bomo imenovali tudi nekatere prizadevne člane, ki so bili nosilci nalog za gradnjo in obnovo kasnejših koč na Lisci.

Med njimi so bili poleg Jurka pred drugo svetovno vojno še Ljudevit Stiasny, Alojzij Baša in Andrej Gostiša, vsi tudi načelniki Posavske podružnice SPD v tistem času.

Po drugi vojni, že v času Planinskega društva Lisca, pa so bili to: prof. Jože Košorok, Tonček Čebular, Ante Beg, Lojze Motore, Tone Marolt, Andreja Flajs, Vinko Šeško, Lojze Anzelc in Jože Prah. Posebno prizadevna in priljubljena sta bila še Marjanka in Pavle Stergar, ki sta oskrbovala domove na Lisci preko 22 let, ter pred njima prav tako širom domovine in tudi v tujini znana Elza in Johan Štrbenc.

Ob slednjih velja vsekakor omeniti tudi posebne zasluge Franca Ogorevca in Vinka Božiča, prvega kot računovodjo in drugega kot direktorja Konfekcije »Lisca« Sevnica. V letih 1969 do 1970 sta odločilno pripomogla k novogradnji Tončkovega doma, da je takšen, kot ga poznamo danes.

Seveda so v tej brošuri naštetih le vodilni planinci in njihovi sopotniki, ki so vso to ogromno delo opravili s pomočjo mnogih prizadevnih članov društva in drugih dobrotnikov skozi celo stoletje.

Ob tem želiva še posebno opozoriti na vlogo in pomen prof. Frana Orožna pri razvoju planinske miselnosti in dejavnosti v Zasavju in v Posavju, kar prikazujeva z njegovim zapisom ob koncu te brošure.

Še pred tem pa navajava po vrstnem redu opise dogodkov, kot so jih zapisovali kronisti v Planinskem vestniku skozi ves pretekli čas. Kdor želi spoznati ta del zgodovine Posavske podružnice SPD in Planinskega društva »Lisca«, naj si vzame čas in prebere te »SPOMINE«.

Obilo razvedrila in zabave pri branju želiva urednika.

V ŠOLSKI KRONIKI KRAJA RAZBOR

Kronist Blaž (Vlasij) Jurko, kronika pisana za čas 1874-1932, arhiv Osnovne šole "Savo Kladnik" v Sevnici, vpis v kroniko za leto 1902

"Jurkova koča"

Lisca je dobila to leto turistovsko kočo, katero je zgradil kronist malo pod vrhom s prispevki darovalcev. Otvoritev smo 21/8-1902 obhajali s cerkveno slovesnostjo pri sv. Joštu in veselico. Imeli smo nad 400 gostov iz Zagreba, Ljubljane, Trsta, Brežic, Novega mesta, Celja, Maribora. Gospod Načelnik Planin. društva profesor France Orožen je pisca teh vrst podgovoril, da je začel prispevke nabirati in les kupil in graditev nadzoroval. Stala je koča 500 f. z opravo vred. Ima spodaj 10 ležišč, podstrešje! - za 20 oseb! - Dan otvoritve se je zbrala tudi šol. mladež pri koči in pela in deklamovala in bila obdarjena! - Pekli smo celega janca in krompir! - Bilo je res fajn! Imeli smo godca in strelce in pevce iz Celja! Živijo! -

ZA JURKOVO KOČO SO PRISPEVALI

PV (Planinski vestnik) 1903, str. 41

Slovensko planinsko društvo in Savinska podružnica po 100 K, dr. Fr. Stor v Ljubljani 50 K, Celjska posojilnica 40 K, Fr. vit. pl. Gossleth v Hrastniku 40 K, Emilija de Seppu v Hrastniku, dr. Jos Kolšek v Laškem trgu, dr. Schmiermaul v Rajhenburgu, dr. V. Gregorič v Ljubljani, Winderlich in Winkle v Sevnici po 20 K, Sevniška posojilnica, Fr. Orožen, V. Borštner, M. Pleteršnik v Ljubljani, E. Orožen v Kamniku, Fr. Veršec, A. Cvenkelj, S.F. Schalk st. v Sevnici, N. Zanier v St. Pavlu, R. Ulrich v Rimskih Toplicah, M. Hvalec v Jurkloštru, Fr. Lončar v Celju, bar. pl. Gagern v Mokricah, Czapek v Planini po 10 K, J. Smereker v Sevnici 6 K, Elsbacher ml., dr. Mravlag, dr. Schwab v Laškem trgu, Fr. Peklar v Dolu, I. Požun v Trstu, Fr. Kukovič v Dobrni, dr. Mayr v Šoštanju, J. Kosem v Celju, J. pl. Bleiweis v Ljubljani, dr. Fridlich in Lauter na Zidanem mostu po 5 K, Vaclavik pri Sv. Jedrti, Detiček v Celju, Meke v Hrastniku, Macher, S. Rutar, dr. Foester, dr. Doljan, Fr. Bračič v Ljubljani po 4 K, Fr. Kadilnik, Al. Orožen, P. Erjavec v Trbovljah, V. Kolšek v Šoštanju, M. Voh in Fr. Irgolič v Celju, Jakob Pretnar v Radečah, M. Crnko v Sevnici, Ivan Jakša v Loki po 3 K, I. Cesnik, L. Pintar, I. Mejač, Fr. Kacjan, B. Kunej, dr. Tertnik, Verovšek, dr. Tominšek, Safošnik, Platnar, Hauptman, dr. Bežek, A. Tavčar, Fr. Podkrajšek v Ljubljani, Flis na Vrhnikih, Flis v Škofji Loki, Gašperič, Sajovic, Roš, P. Ruckl v Hrastniku, Lapajne v Krškem, K. Gmeiner v Širjah, Ig. Zeuchen v Teharjih, Račič v Boštanju, G. Vodusek, Fr. Kajtna v Trbovljah, Teja Jurko v Trstu, Rajhenburška posojilnica, Tajnik, M. Starkelj, Jo. s. Brinar, Jos. Mešeček, Čemažar, Tomitsch v Sevnici, dekan Žičkar na Vidmu, J. Belle v Mariboru, dr. J. Dečko, Kolenc, dr. J. Serbec, J. Hočevar, D. Hribar, Dr. Filipič, Baš, Tomažič, Kosi, Ogradi, K. Vanič, E. Vošnjak v Celju, A. Koouvah, Planinšek, U. Sribar, J. Vošnjak, Rajšter v Šoštanju, Fr. S. Cizej v Šmartnem, Schreiner v Dobrni, Berdais v Vojniku, Ig. Moser, Polley, Logar, Al. Juvančič, Mohorko na Zidanem mostu, A. Gradt, Spitzer, A. Šmit, K. Tribnik v Jurkloštru, I. Zorn, M. Iglar, J. Mrzel, Skuhersky v Loki, Supančič v Radečah, K. Valentinitich, Hermann, Drol, Hlastec v Laškem trgu, A. Gnus, A. Veternik v Dolu po 2 K, H. Lindtner, Dodič, Rojina, Subic, Karlin, Zupančič, Stritof, Testi v Ljubljani, Fr. Kranjc, Kolnik, Gradišnik, R. Zupanek, Levstik, dr. Schwab, Kralj, Natek, Kosi, Kunstič,

Wodrašek, Bervar, Jech, Sajovic, Supan, M. Kovač, Sadu, Frangeš, Anslej, Kotnik, A. Fux v Celju, Rainer, Raumpf, Lassnig, Logar, Bl. Kropelj, Brevc, Suškovič, Podmenik ml., J. Fruhstick, I. Košar, Baša, Wissenjak na Zidanem mostu, Pršina v Zajčini, Trček, Pavla Gotz, Ida Božič, Kordisch, J. Kos, E. Gmeiner v Radečah, Klun, dr. Gregorič, L. Smole v Sevnici, Debevc v Kranju, L. Cernej v Vojniku, Berce, Stul v St. Janžu, Slonikvor, Zahrastnik, Magosle na Dobravcu, Sušin na Račici, Cebašek, R. Končan v Loki, Kovačič, Zechner v Pletrovčah, Sah, Tlakar v Teharjih, Knaflič v Gorici, Starec pri Sv. Kunigundi, A. Gmeiner v Lembergu, Strgar v Laškem trgu, Vodenik v Riki, Kranjc v St. Ilju, Fr. Zidar v Novi cerkvi, A. Kukovec v Tremerju, J. Kolarič st. na Paki, Al. Sijanc v Mozirju, Wokann, Hermans, Kocjan, Govšek, Hleb, M. Vošnjak, okoliški tajnik, Volk, Lampret, Končan, Cerovšek v Šoštanju, Verbuč pri Sv. Florjanu, V. Ježovnik v Velenjah, Časl v St. Lenartu, Srivarm, Dolničar v Trbovljah po 1 K. Poleg tega so darovali gg: Prosenak v Hrastniku steklene posode, Peter Majdič strelovod, Smole železno peč, Cvenkelj kovanje in dr. Ed. Kukec 2 zaboja piva.

Darila v denarju znašajo 942 K, v blagu pa 135 K, skupaj 1077 K.
Srčna hvala vsem dobrotnikom!

OTVORITEV PLANINSKE KOČE NA LISCI

PV 1902, str. 146-148

Dne 21. avgusta t.l. se je slovesno otvorila Jurkova koča Slov. plan. društva v Laškem okraju na Dolenjem Štajerskem. Prostorna koča stoji le malo metrov pod vrhom Lisce (947 m) in je lična lesena stavba, v kateri more nočevati nad 30 oseb. Zgrajena je po načrtu razborškega nadučitelja g. Jurka, ki je povečjem nabral za stavbo potrebn denar, vodil in nadziral stavbo in ukrenil vse potrebno za slovesno otvoritev. Za vse njegove zasluge se imenuje novi planinski dom "Jurkova koča".

Že na predvečer se je zbralo na Lisci okoli 40 planink in planincev, ki so se tam radovali ob zvokih dobre godbe še pozno v noč. Po noči je precej deževalo, a zjutraj se je zjasnilo, in naslajali smo se ob izredno krasnem razgledu. Ob 9. uri je bila slovesna sv. peta maša pri Sv. Joštu pod Lisco. Pel je prav dobro mešani zbor iz Sevnice pod vodstvom gosp. učitelja Pišla. Po sv. opravilu je šla velika množica na Lisco, kjer je bila ob 10 1/2 uri slovesna otvoritev. Ganljiv je bil prizor, ko je prihajala mnogobrojna množica na vrh, njej na čelu šolska mladina z gorskimi palicami in z godbo. Navdušeno so nas pozdravljali ob pokanju topičev na Lisci zbrani planinci in planinke. Domači č. g. župnik Čepin s 5 gg. duhovniki je potem blagoslovil kočo. Po končanem cerkvenem obredu je načelnik Slov. plan. društva g. prof. Orožen nad 400 ljudi broječo množico nekako takole nagovoril:

"Ko sem bil pred 27 leti kot dijak v veseli družbi prvič na Lisci, užival sem s tega vrha izredno krasen solčni vzhod, ki je vzbudil v meni ljubezen do prirode in do hribolastva. A hribolastvo se je tedaj pri Slovencih jedva začelo in se je šele ojačilo, ko se je pred malone 10 leti ustanovilo Slov. plan. društvo. Namen našemu društvu je, da seznanjamo domačine in tujce s prirodnimi krasotami naših gora in s podzemskimi čudesi kraškega sveta. Slovenske zemlje pa ne dičijo le nebotačni orjaki Slovenskih Alp, ponaša se tudi s sredogorjem, ki nam

nudi izreden užitek posebno zaradi lahke dostopnosti. Takim izredno ugodnim točkam pripadata zlasti Rogaška gora (Donati) in naša Lisca.

Z Lisce se ti odpira kos sveta v neznani krasoti. Tu se kaže strmečim očem velika Savska podolžnica, po kateri se pretaka prava jugoslovanska reka, ki je naša od povirja do izliva. Proti severozahodu občudujemo v nebo kipeče Savinske planine, katerim iz razpok in strug jedva sedaj izgineva sneg. V še večji daljavi obrobajo naš obzor sive in sivkaste rebri Karavank in Julijskih Alp na eni strani, Kras, Bosensko gorovje in Štajersko-Koroške planine na drugih straneh. Na tem tako ugodnem mestu smo postavili planinsko kočo, da olajšujemo bivanje na tej gori in pospešujemo obisk že starim Rimljanom priljubljene Lisce. Tu so postavili pred malone 1700 leti rimski vojaki svojemu ljubljenu poveljniku Rutilijanu v znak hvaležnosti nagrobni spomenik.

Ko otvarjam novi planinski dom, vas vse v imenu Slov. pl. društva prav srčno pozdravljam, in sicer v prvi vrsti brate Hrvate pod vodstvom g. prof. Novotnega, častito duhovščino, g. dr. Štora in odposlanstva s Štajerskega in Kranjskega, vas v jako mnogem številu došle domačine in zlasti šolsko mladino, ki si ohrani naš planinski praznik v najboljšem spominu. Dolžnost me pa tudi veže, da se hvaležno spominjam vseh onih činiteljev, ki so s prispevki omogočili ali pa drugače sodelovali pri tej stavbi. Iskreno zahvaljujem vas domačine, prejšnjega posestnika tega stavbišča, Namorša, tesarje in delavce, ki ste z velikim trudom dovršili ta lepi planinski dom. Največja hvala pa gre vašemu vrlemu nadučitelju g. Jurku, ki je marljivo nabiral prispevke, izdelal načrt, vodil in nadziral stavbo. Njemu na čast jo imenujemo "Jurkovo kočo". Božji blagoslov bodi novi koči, mir in sreča kraljujta v njej! Nova kočica bodi zavetišče domačim in tujim popotnikom, ki pridejo na to krasno goro, da tu občudujejo lepo našo domovino!"

Nato so med velikim navdušenjem zbranega občinstva naši pevci zapeli "Lepo našo domovino", in začela se je po širni planini jako živahna in prisrčna zabava. Navdušeno se bili sprejeti pismeni in brzojavni pozdravi gg. ljubljanskega župana Hribarja, priljubljenega triglavskega župnika Aljaža in osrednjega odbora. Domačine, posebno pa mladino je močno zanimal gramofon, ki se je neutrudljivo oglašal. V raznih skupinah so pevke in pevci lepo prepevali, drugi so pa plesali in igrali igre. Najbolje so nam pa ugajale deklamacije in petje šolske mladine, ki je nastopala pod vodstvom vsem jako priljubljenega g. Jurka, ki nas je tudi jako zabaval s šaljivim govorom. Ob pečenem jancu se je potem radovala šolska mladina.

Vsa slavnost je bila velika, jako prisrčna ljudska veselica, ki ostane vsem udeležnikom v nepozabnem spominu.

PRVI ZAMETKI PLANINSTVA V ZASAVJU

Vitko Jurko (sin Blaža Jurka), PV 1961, str. 612-616

Od vasi Razbor, kjer je Blaž Jurko služboval, je na vrh Lisce še dobro uro peš hoje mimo cerkve Sv. Jošta. Tu se stekajo tudi tri poti in sicer iz Sevnice, z Brega in iz Jurkloštra ter iz Rimskih toplic. Če so prišli planinci iz druge strani in so želeli mojega očeta zaradi posveta pri gradnji postojanke na Lisci, je mežnar Valent pri Sv. Joštu na cerkvenem stolpu izobesil cesarsko zastavo. Vsa razborska okolica je poznala pomen tega znamenja. Navadno je priletela vsa vaška mladež pa tudi starejši občani s to novico. Ker je imela šola samo eno zastavo in še to je očka Blaž odnesel mežnarju pod Lisco, je odsignaliziral s strelom iz lovske puške: "Pridem!"

Bilo je o velikih počitnicah 1899. leta, ko sva na opisani poziv spešila z očetom Blažem proti Lisci. Rimsko cesto in Vrh gradca sva imela za seboj, bližala sva se že studencu pri kapelici, ko se je za Jelšivcem kratko zabliskalo in krepko zagrmelo. "Hudega ne bo, nevihta pač", je dejal očka, ki je kljub 120 kg telesni teži kar zavidljivo dobro pešačil. Blisk na blisk! V krošnjah visoke bukovine je zašumelo in že so padale težke, tople kaplje na moj novi slammik.

Pred najhujšim nalivom sva se rešila pod mežnarijski kap.

"Jejhata, jejhata, gospod učitelj, kar naprej v hišo, gospodje vas že čakajo", je pozdravil mežnar Valent, ki je stal med vežnimi vrati skromne lesene, s slamo krite, vendar pa vedno zelo snažne mežnarije. Suhljat, gladko obrit, v hodni srajci, na dolgih nogah, tudi poleti v visokih škornjih, stalno z vivčkom v ustih, če tudi ni imel tobaka, vedno nasmejan in vedno na preži za planinci, ki so mu polnili "mehur" s tobakom. Njegova življenska računica je bila: "Če se mi z vivčka kadi, naj vedo, da imam tobak, če se mi pa ne, naj vedo, da ga iščem na posodo", je rad ponavljal in mahal s praznim "mehurjem" pred turisti, pri katerih je slutil cigare. Tak je bil naš mežnar Valent-jejhata.

Tudi mežnarica Mica je bila zarajtana pri izletnikih. Njeno kislo zelje z ajdovimi žganci, pregreto mleko s smetano, kislo mleko z ajdovim kruhom je bilo planincem vedno na razpolago. Enajst jajc za deset krajcarjev. Študentje in ostali nemaniči praznožeparji smo imeli pri Valentu v parni zastonj prenočišče. Planincem je za kratko cigaro rad postregel z rjuhami iz domačega platna; za gospode je prinesel v hišo nekaj listnikov ovsene slame in jo pregnil s prijetno dišečimi hodnimi plahtami.

"Jejhata, kar naprej, kar naprej!" Gost, ki je čakal očeta, je sedel v kotu za javorjevo mizo in v družbi dveh planincev zajemal iz latvice kislo mleko.

"O, gospod profesor, pozdravljeni", se je rokoval očka. Bil je prof. Fran Orožen, takratni načelnik Osrednjega odbora Slov. Plan. društva iz Ljubljane.

Imel je v Rajhenburgu, današnji Brestanici, sorodstvo, kamor je zahajal vsako leto in od tam redno obiskoval Lisco. Sopotnikov nisem poznal, vendar je Valent enega izmed njih zatožil, češ "tist ta kosmat po drevju maže". Govorili so mnogo o Lisci. Izvedeli so, da mislijo sevniški kopitarji (nemški nameščenci kopitarne) in brežiški nemškutarski purgarji postaviti na Lisci kočjo. Treba jih je prehiteti. Se pravi: ustanoviti Slov. plan. društvo ter že tudi zbirati

za planinsko kočo na Lisci. Priključiti se želijo hrvaški planinarji, ki bi gmotno podprli stavbo. Zelo so mi godila mirna izvajanja prof. Orožna. Pozno popoldne so se razšli. Orožen z obema spremljevalcema na sevniško postajo, z očkom pa sva se vrnila na Razbor. Spotoma sem izvedel, da je bil brkati Orožnov sopotnik velik planinec Borštinar, ki je markiral planinske poti, drugi, precej manjši, je bil Kunej, menda iz Krškega. Prof. Orožen bo poslal nabiralno polo za prostovoljne prispevke za liško planinsko kočo, Kunej pa bo pomagal nabirati člane za planinsko društvo.

Te in naslednje počitnice smo malo videvali očeta Blaža. Načrt koč je sam zrisal. V načrtu je bilo celo pokrito stranišče, takrat še redka prikazen na deželi.

Kmetje iz Polja in Cirja so z volovsko vprego vlačili ogromne bukove hlode na stavbišče pod hrast, kjer naj bi stala koč. Tesarji Bidermani in Šmidi so tesali hlode in jih potem svojeručno žagali na trame in plohe. Valent pa je cepil škodlje iz smrečine. Glavna hrana jim je bila polenta in pečen krompir. Tečne hrane smo bili tudi študentje, ki smo nosili ostali stavbni material z Razborja na liški vrh, večkrat deležni.

Ko se je bilo leta 1900 ustanovilo Slovensko posavsko planinsko društvo, so ob nedeljah posebno študentje prihajali na Lisco in pomagali tovoriti, saj jih je zvečer sprejel Valent na pečen krompir in "fajlager", kakor je imenoval svojo parno - prostor za slamo.

Nekega dne se je vrnil očka Blaž v družbi mezge, ki jo je kupil nekje pri Mokricah za pet goldinarjev. "Fantje, rešeni ste tovorov, prevzela jih bo mula." Še tisto popoldne je bil zbor pred šolo. Očka z mezgom na konopcu naprej, štirje dijaki, kolikor jih je takrat "gleštala" razborska fara, zadaj v spremstvu. V trgovini pri Imperlu smo natovorili mezgo Miško, pa hajde naprej! Ko smo prišli v senco Drstvenškovega kozolca, se je mezga ustavila. Ne zlepa, ne zgrda, ne z batinami, ki so nemilostno padale, je nismo mogli premakniti. Takrat sem prvič slišal, da je očka poznal tudi izraze, katerih ni najti v nobenem leksikonu.

Tovor smo si razdelili, gospa mula pa so dostojanstveno, brez povodca in tovora, blagovolili priti za nami na Lisco.

Nabiralna akcija je počasi uspevala. Slovenska inteligenca še ni kazala smisla za planinstvo, kaj šele za alpinizem. Le dejstvo, prehiteti načrt spodnještajerskih nemškutarjev, je pripomoglo k uspehu.

Spominjam se, da je prispeval Osrednji odbor SPD po posredovanju prof. Orožna 30 goldinarjev. Dr. Štor, odvetnik iz Ljubljane in očetov prijatelj, je podpisal 10 goldinarjev. Očka ga je nazival "teharski plemič"; bil je teharski rojak. Ljubljanski župan Hribar je nakazal pet goldinarjev in prav toliko dr. Tavčar.

V dobrem poldrugem letu je bila koč nared. Včasih je bilo kaj narobe. Tako se mi danes zdi, da bi morale biti kadunjce od cerkve Sv. Jošta na Lisco najprej vsaj za volovsko vprego popravljene, da bi lahko spravljali stavbni material na Lisco. Spominjam se, da so nekaj nedelj porabili za popravo poti, ko je bila koč že pokrita.

Tamošnji domačini so zelo ponosni ljudje. Bali so se, kaj bodo rekli izletniki, če jih res pride nekaj sto k otvoritvi koč, kakor se je trdilo.

V nedeljo (op.: četrtek), dne 21. avgusta 1902, je bila slovesna otvoritev. Čudovit sončen dan. Na predvečer vrh Lisce ogromen kres. V soboto zvečer in v nedeljo zjutraj grmenje topičev. Načelnik Orožen z mnogoštevilnimi ljubljanskimi planinci je bil že v soboto pod večer na Lisci. Z vsem spoštovanjem smo domačini ogledovali dolge okovane turistovske palice, katere so bile navadno pri mlajšem ženskem spolu okrašene s "pušeljcem". Večina odbornikov Slov. posavskega planinskega društva je bila že na predvečer na Lisci.

Ob 8. zjutraj je krenil sprevod k novi stavbi. Čez 300 ljudi je obkrožilo kočo. Pevci so zapeli, očka je pozdravljal in razlagal, da je stala stavba 400 goldinarjev ter po vrsti imenoval mecene, ki so pripomogli k stavbi.

Povzel je besedo načelnik prof. Orožen ter čestital posavskim planincem k lastni strehi. Predsednik SPD pa je povedal, da se bo imenovala prva planinska kočica v Posavju Jurkova kočica.

In zopet so zapeli pevci, nakar so se oglasile harmonike. Pričelo se je planinsko rajanje. Največ gledalcev so imeli bratje Hrvatje, ki so pekli na ražnju odojka, prav tako Sevničani, ki so sukali na drogu janca.

Kot veren kronist bi hotel omeniti še dva dogodka tistega dne, ki kažeta takratno miselnost naših prednikov.

Očka Jurko je povabil na otvoritveno slovesnost že imenovanega odvetnika dr. Štora iz Ljubljane. Takrat ni bilo železniških postaj v Radečah, Loki in Bregu, zaradi česar mu je bil poslan zapravljičevček na Zidani most. Pripeljal ga je do Liške vasi, kjer je prestopil na okrašen voz, ki ga je vleklo dvoje parov ozalšanih volov. Seveda sta imela voznika pušeljc za klobukom in viržinko v ustih. Viržinka je bila takrat znamenje dostojanstva in tudi baharije. Seveda je očka poskrbel, da je bil doktor pri koči krepko pozdravljen. Pozneje je Blaž zaupal prof. Orožnu, da je teharski plemič znal ceniti izkazano pozornost ter odrajtal še 10 goldinarjev za kočico.

Drugi dogodek istega dne bi se bil lahko tragično končal. K otvoritvi kočice je prinesel gostilničar Simončič iz Sevnice gramofon. Precej obilen lesen zaboj je vseboval valj z mnogimi nekaj mm dolgimi iglicami, na katere je položil ploščo iz bele pločevine, ki je imela nebroj okroglih in podolgovatih luknjic. Na skrinjico je privil ca. pol metra visok in precej širok zvočnik. Ko je navil mehanizem, je klical v šali: "Kdor vrže krajcar v režo, bo slišal muziko." Meščanom poznan, je bil našim dobrim domačinom gramofon španska vas. "Jejhata", je dejal Valent, ki je prvi spustil krajcar v režo. Opazoval sem začudene obraze. Strme so poslušali avstrijske koračnice.

Ko pa je začel Simončič, zastaven, lep, črnolas s prav tako polno brado, nastavljal plošče s slovenskimi pesmimi, so ljudje utihnili. Tršati kmetje, od bizeljanca omamljeni in bojeviti, so začeli z viržinko v ustih modrovati: "To je čisto gotovo človeška štima. Tako majhnih ni, da bi imeli prostora v skrinji, to je čisto gotovo pregrešna čarovnija in je s hudičem v zvezi. Poglej, saj dedec je čisto hudiču podoben! Črn, kosmat, pravi hudič je!"

In že je zavrelo pod hrastom. Ko se je očka pokazal pri vratih, je samo še videl Simončiča, kako se je z gramofonom pod roko usmeril proti Joštu. "Kaj pa je, sosedje?" "E, nič, naj gredo pit, gospod učitelj; hudiča smo nagnali!"

Šestdeset let doteka po tem dogodku. Sicer kratek čas in vendar dovolj, da so tudi naši dobri domačini opravili z vražami.

Jurkova kočaja bila skupno s Planinskim domom med okupacijo požgana in zopet postavljena na svojem mestu. V senci pod hrastom ždi in v primeru potrebe še odpre planincem svoja vrata.

Danes stoji ponosen planinski dom na Lisci. Ustvaril ga je s svojo pridnostjo, požrtvovalnostjo Čebularjev Tonček. Lepa stavba nosi ime: Tončkov dom na Lisci.

Te vrstice niso namenjene toliko spominu obeh datumov kot želji, da bi današnji planinski naraščaj zvedel, s kolikim idealizmom in brezprimerno vdanostjo so bili predani naši predniki planinam in goram, katere so pulili iz rok grabežljivih, oholih nemških privandravcev!

POROČILO O OTVORITVI KOČE NA LISCI

PV 1932, str. 170 in 171

Otvoritev koč na Lisci

Posavska podružnica SPD je 19. junija 1932 na najznamenitejši točki Posavja, na Lisci, otvorila svoj planinski dom. Poleg stotin planincev in planink (posebno mnogo Zagrebčanov) se je slavnosti udeležilo blizu 2.000 domačinov.

Na predvečer so na Lisci kresovi, topiči in rakete naznanjale planinski praznik. Slavje samo se je pričelo s sv. mašo, ki jo je daroval predsednik Aljaževega kluba v Mariboru g. dr. Jehart; med mašo je igrala železničarska godba iz Zidanega mosta. Po maši je g. dr. Jehart globoko čustveno nagovoril zbrane planince. Na to je podružnični načelnik g. Baša pozdravil zbrano množico imenoma zastopnika Bana g. dr. Marna, zastopnika centralnega odbora SPD dr. Vertačnika, zastopnika Tourist-Officea ravnatelja Pinterja, nadzornika SPD dr. Senjorja, starešino posavskih planincev Blaža Jurka, podpredsednika "Runolista", g. Šorša, predsednika HPD g. Pasarića, zastopnika "Sljemena" ter "Pohorskega doma". Potem je g. načelnik točno orisal zgodovino postavitve koč.

Hvaležno se je spominjal banske uprave v Ljubljani, raznih zavodov, Zveze za tujski promet, občin, okrajnih zastopov, TPD, mecenov, kakor n. pr. tovarnarja Trepa iz Brežic ing. Huga Uhlira, ing. Tausiga tovrnice "Jugotanin", Ahela, Rajnerja in vseh drugih podpornikov.

V imenu banovine je g. dr. Marn posebno poudaril skrb s katero banjska uprava spremlja planinski pokret. Podpredsednik "Runolista" g. Šorš je izročil bratske pozdrave in podaril domu sliko Plitvičkih jezer. G. g. dr. Vertačnik in dr. Senjor sta pohvalila plodonosno podružnično delo. Posebno so planince ogrela izvajanja predsednika HPD g. Pasarića, ki je poveljeval krasote slov. gora in v imenu HPD podaril koči lepo sliko Triglava. V rimah je izpregovoril pohorski pesnik g. Zorzut; posavski posestrimi je izročil pozdrave zastopnik Trboveljske podružnice g. Beg. Ko je še g. Majcen, bivši požrtvovalni blagajnik prisrčno

nazdravil podružnici, je načelnik g. Baša zaključil svečanost. Nato se je razvila vesela prosta zabava.

PLANINSKI DOM NA LISCI

PV 1952, str. 537

PD Krško je v nedeljo 9. novembra t.l. (1952) slovestno odprlo nov planinski dom na Lisci, ki je dobil ime po zaslužnem predsedniku društva Tonetu Čebularju (Tončkov dom). Lisca je prekrasna razgledna točka v središču Slovenije v Zasavju, visoka 947 m. Raz nje utegneš ob jasnem vremenu pregledati skoro vse slovensko ozemlje: Julijske Alpe, Karavanke, Dolenjsko gričevje vse do Snežnika in Risnjaka, Pohorje, Boč, Donačko goro. Proti zapadu in jugovzhodu se oko ustavi ob Sljemenu, ob Kleku in Gorskem Kotarju. Tudi Sviška planina in Obirska se vidita. Ni čuda, če so zasavski planinci že kmalu po ustanovitvi SPD prišli na misel, da se tu postavi planinska koča. Med njimi je bil posebno vnet za to šolski upravitelj Blaž Jurko, ki je v kratkem času zamisel tudi uresničil. Jurkova koča je nekaj desetletij služila svojemu namenu. Ko pa je bil l. 1926 sedež posavske podružnice premeščen iz Sevnice v Zidani most, so zaradi vedno večjega obiska Lisce sklenili postaviti nov dom, kar se je zgodilo leta 1932. Pri otvoritvi je bilo navzočih 3000 planincev. Leta 1938 je imel na Lisci tudi tov. Tito važen partijski sestanek. Med vojno je bil do leta 1943 oskrbovan, nato preurejen v partizansko bolnišnico, leta 1944 pa je v bojih z okupatorjem pogorel.

Obnova se je po letu 1945 iz različnih vzrokov zavlekla, končno pa se je nekaj požrtvovalnih planincev iz Sevnice in Krškega v delo zagrizla, zgradila pred tremi leti provizorij, zgradilo lep, moderno urejen in opremljen dom, ki bo v čast društvu in vsemu našemu planinstvu. Kakor je marsikateri drugi planinski dom, ki je zrasel po vojni - in zraslo jih je sto, je pa tudi za ta dom značilno to, da je nastal z izdatno pomočjo delovnih kolektivov in tovarn in s pomočjo okrajev Krško in Trbovlje.

Društvo je iz internih posojil pri podjetjih in raznih subvencij zbralo 2,225.531 din, vrednost stavbe pa se ceni na 3,177.000 din. Prostovoljnih delovnih ur je bilo 4100 v vrednosti 97.500 din.

Obnova doma še ni zaključena. Opremiti je treba še sobe, zgraditi vodovod itd., toda že tak, kakršen je, bo slepo služil planinstvu in smučarstvu za velik del Slovenije in Hrvatske.

Otvoritev je bila dobro pripravljena in je potekala v prisrčnem vzdušju. Po uvodnem pozdravu predsednika Toneta Čebularja (doslej je bil 142 krat na Lisci in ves čas gradnje ni predložil nobenega potnega računa) je o zgodovini te planinske postojanke spregovoril prof. Košorok, za njim pa zastopnik PZS tov. Bučer in zastopnik PSH tov. Lugomer. Nato je v daljšem govoru pozdravil graditelje doma zastopnik OK ZKJ Krško tov. Zupančič Tone, za njim pa so izročili pozdrave in čestitke zastopniki planinskih društev: PD Gorje (tov. Klinar), PD Trbovlje (tov. Majdič), PD Brežice (tov. dr. Drnovšek), PD Ljubljana-matica (tov. Žužek), PD Majšperk (tov. Kelner), PD Hrastnik (tov. Dušak), PD Celje (tov. Orel).

V imenu podjetij, ki so pomagala pri gradnji je govoril tov. Malešič iz Brestanice, v imenu planinskih veteranov pa znani ljubitelj in poznavalec narave Ante Beg. Otvoritve se je udeležilo blizu 400 planincev in domačinov. Na Lisco drže od vse povsod lepa, mikavna pota: iz Rimskih Toplic preko Lokavca in Sele, iz Jurkloštra po Lahovem grabnu in preko Henine, iz Zidanega mosta mimo Kozja in Lovrenca, iz Radeč preko Žirovnice, iz Loke preko Okroglice, iz Brega preko Razborja, iz Sevnice, iz Krakovca in iz Planine. Nobena pot ne traja več kot eno do dve uri hoje. Avtomobilistom je dosegljiva Lisca iz Jurkloštra ali iz Brega, kajti iz Sele ali iz Razborja do doma na Lisci je samo dober skok. Vsekakor je postojanka izredno pomembna tudi za razvoj turizma.

PISMO PROF. JOŽETA KOŠOROKA PD LISCA OB 70. OBLETNICI JURKOVE KOČE

Iz arhiva PD Lisca Sevnica

“Planinsko društvo Lisca Sevnica

Prejel sem pozdrave s planin in ker odhajam v nedeljo 9/4-1972 spet nazaj v Stuttgart učiti naše otroke, vam opišem, kolikor se pač spominjam, kako je bilo takoj po vojni na Lisci.

Pred vojno sta bili 2 kočī: stara Jurkova - lesena in nova - zidana. Obe so požgali partizani, da bi ne služili okupatorju. Kako je ta akcija potekala, bi vam podrobno opisala oskrbnica takratnega doma Škrab Ivanka, ki stanuje v Loki pri Zidanem mostu. Kar je bilo še dosegljivega, so raznesli okoličani, še žico iz daljnovoda so pobrali.

Jeseni leta 1945 sem se namenil na pogorišče; z menoj so šli iz Krškega (kjer sem bil ravnatelj šole) še Čebular Tonček, Štrubej Janko, urar, Kaplan Bine, trgovski pomočnik, Zorko Stane, pleskar, Šinkovec (pozneje por. Hribernik) Pavla, bančna uradnica. Mrzlo je bilo in segreli smo si v nekdanji kleti Unrra konzerve, pa vsi navdušeni sklenili, da bomo ustanovili planinsko društvo Krško in obnovili planinsko postojanko. Za predsednika sem kar takoj predlagal tov. Čebularja, za tajnico pa Šinkovec Pavlo, pozneje je prevzela to mesto Zorič Runica. Seveda smo imeli potem občni zbor v Krškem in se povezali s Planinsko zvezo. Sam sem bil že prej član Posavskega planinskega društva, ki ga je v tem kraju vodil Gostiša Andrej, šol. uprav. v Loki pri Zidanem mostu.

Članov je bilo vedno več iz Krškega, zainteresirali smo tudi mladino iz Sevnice; priden je bil Tihole (Bibi smo mu rekli) plesk. vajenec takrat, Jesenko Majda, sedaj predmetna učiteljica v Ljubljani, Strgar Darinka, pa Marjanca in pozneje še Pavle.

Najprej smo se namenili obnoviti staro Jurkovo kočī, ki bi nam služila za zavetišče in skladišče. Z velikimi osebnimi žrtvami (vse je bilo na živilske in druge karte) smo - mislim v l. 1948 - že imeli streho na nekdanjem prostoru Jurkove kočī. Največ sta prispevala Čebular Tone in Andrej, ki sta imela takrat v Krškem že samostojno obrt.

Za oskrbnika smo dobili Racman Lojzeta in ženo Štefko. Pred vojno je bil mesar v Krškem, po vojni pa ni imel takoj prave zaposlitve in ker sta bila brez otrok, sta šla v obnovljeni -

precej improvizirani dom, da sta dala zavetje in oskrbo številnim obiskovalcem, ki so čimprej hoteli obnovljeni dom na mestu, kjer je bila večja požgana koča.

Odbor je zainteresiral za gradnjo razna podjetja (Celulozo, Mizarsko obrtno zadrugo (Durn), Elektro Krško, Kopitarno, Žago Sevnica, Jugotanin). Vsak je kaj obljubil, posebno opremo posameznih sob. Mnogo smo opravili z udarniškim delom, saj je bilo treba večino materiala znesti, ker še ni bilo ceste. Pripeljali smo lahko le do Sel.

Ko se je nudila Racmanu boljša zaposlitev v Krškem, je dobil tov. Čebular novega oskrbnika Štrbenc Johana in ženo (imela sta 2 sina) in ta je dolgo skrbel za vse in obiskovalci so zlasti njega imeli prav radi. (Poznali so se še iz Nizozemske, žena je slabo govorila slovenski.)

Štrbenc ima sedaj vinotoč pri cerkvi v Škofji Loki, stanuje pa na postaji v Škofji Loki; en sin je mizar v Sevnici, drugi učitelj v Novem mestu. Za njimi pa sta v splošno zadovoljstvo prevzela oskrbniške posle Strgar Marjanka in Pavle.

Novi dom je bil odprt l. 1952, imel sem otvoritveni govor (sliko sem dal tov. L. Motore).

Vse do zgraditve se družbeno politične organizacije v Krškem niso dosti brigale in ne zanimale za dom. Kolikor se spominjam, tudi nismo s te strani dobili kakšne finančne pomoči.

Obiskov je bilo vedno več - posebno po otvoritvi avtomobilske ceste.

Da bi ne bilo prepirov z lastniki travnika na vrhu, je društvo odkupilo večino planjave, kjer je sedaj za izlete (posebno za šolske) v Posavju najlepši prostor. Že tedaj je bilo šolskih izletov veliko; vsak otrok iz Zasavja je bil v teku osnovnošolskega šolanja gotovo na Lisci; jaz sem jih vodil pa tudi vsi drugi, ko sem odšel iz Krškega in vsem je obisk na Lisci ostal nepozaben spomin.

Kolikor je bilo v tedanjih težkih prilikah obnove največ možno, smo nesebično in požrtvovalno dali od sebe vse za našo Lisco. Pozneje so se zanimale zanjo tudi družbeno polit. organizacije, ki so znale pokritizirati, pozabile pa so, da je bilo v prvotno obnovo vloženih ogromno neplačanih ur, neplačanega materiala, prelitega veliko potu, zaužitega pa pri tem nesebičnem delu obilo planinskega veselja, ki se je večalo in raslo z novimi objekti in novimi notranjimi izboljšavami.

Po vodo smo hodili prvotno k studencu pod Sv. Joštom, pozneje smo imeli kapnico od doma. Oskrbnik je stanoval spodaj v Jurkovi koči; tam je bila tudi mala kuhinja, na vrhu smo po lestvi prišli na "skupna ležišča". Manjše predmete je znosila mula ali osliček, dom je varoval tudi volčjak, strelo je odganjal star hrast pri domu, ki je ob eni strani ostal pri požaru še zelen, pod "gankom" so redili nekaj kur; privezana je bila nekaj časa tudi koza.

Podrobnosti bi vam mogla opisati še našeta oskrbnika Racman in Štrbenc, pa tudi tov. Tonček Čebular, ki je bil duša in pravi mecen našega društva.

Želim, da bi vam proslava 70 - letnice Jurkove kočje dobro uspela, naša Lisca pa da bi imela dovolj obiskovalcev, kakor si to tudi zasluži.

ZASAVSKI IZLET IN ŠE KAJ

Vitko Jurko

PV 1963, str. 73-75

Zaradi deževno-kislega vremena lanski majnik ni bil naklonjen izletnikom. V začetku junija se je vreme čez noč ubrisalo. Vstopil sem na hrastniški postaji na jutranji vlak proti Zidanemu mostu.

Smola! Voz je poln dijakov. Majniški izlet? Slišim, da se njihov cilj krije z mojim: Lisca! Nisem prijatelj živžava in že premišlujem, če ne bi izstopil v Radečah ter zavil ob Sopotu na Kum. Prisluhnem. Starejši profesor pripoveduje dijakom o hrastniški steklarni. Naroča, naj ga opomnijo na Lisci, da jim pokaže rojstni kraj steklarne. "V Zidanem mostu bomo čakali polno uro zagrebčana," povzame profesor, "torej časa dovolj, da si ogledamo njegove znamenitosti." "Tako dolgočasnega kraja, kot je Zidani most, ne poznam," se nasmehne dijakinja svoji sosedki.

Zadeva me zanima in sklenem: Od daleč jim bom sledil. Zidani most! Izstopimo. Profesor pelje svojo družino čez tirnice k zidni ograji nad Savo. Prične nekako takole: "Znano je, da je bil Zidani most, pa čeprav pod drugim imenom, že za časa Rimljanov važna rečna postaja med Panonijo in Emono. Volovske vprege so vlačile z blagom natovorjene čolne po desni strani Save v Emono. Prav v tej ograji so vzdane plošče, ki so bile posvečene povodnim nimfam, predvsem boginji Savus. V rimski dobi je vezal most prav tukaj obe savski obrežji. Drugega je na tem mestu postavil v XIII. stoletju (1244) babenberški vojvoda Leopold VI. Vendar je bil most v vojni med Habsburžani in Celjskimi grofi v XV. stoletju (1442) porušen in prav tako tudi stražni stolp Klauenstein. Poglejte! Stal je točno nad današnjim postajnim poslopjem, strmo v skalah."

Skoz izhodna vrata pelje vodja svoje izletnike k izteku Savinje v Savo. Že nadaljuje: "Masivno izklesani kvadri tvorijo most za pešce, ki veže bregova Savinje. Ta je dal, tako se pravi, kraju svoje ime. Dovršen je bil v XIX. stoletju (1826). Nekaj let poprej pa je bila speljana današnja cesta Laško-Zidani most. Most čez Savinjo, za železniško zvezo proti Celju, je bil dograjen istočasno z železniško progo l. 1849. Železniški most za progo proti Zagrebu zgrajen leta 1930, porušen od zavezniških čet 1944 leta, je bil leta 1946 znova pozidan. Poglejte naselje strmo nad Savinjo! Imenuje se še danes Majland, in to zaradi italijanskih delavcev, ki so bili zaposleni pri gradnji železnice. Levo od Majlanda opazite markantno odsekano steno. To je zaradi svoje redke alpske flore sloveče Veliko Kozje. Opozoril bi vas še na zgradbo desno ob cesti. Po zunanosti vidite, da je to cementarna, ki obratuje z manjšimi presledki že čez sto let."

Nismo si še dobro poiskali sedežev v vlaku, že zavira lokomotiva na radeški postaji. "Tov. profesor! Nad Radečami vidimo razvaline starega gradu!" se oglasi več dijakov. "Povedati vam moram, da prihajamo v dolino gradov," povzame profesor. Poleg številnih razvalin, več ali manj porušenih gradov, so v Spodnjem Posavju tudi ohranjeni gradovi z arhitektonskimi zanimivostmi in dragocenimi freskami. So to ostanki iz rimske in fevdalne dobe. Ob ta zidovja so butali viharji turških vpadov in kmečkih puntov. Po vsej okolici se je našlo mnogo spomenikov, plošč, okraskov, denarja, orožja, in to ne samo iz rimske, temveč tudi iz keltske

dobe. Zato skorajda ni cerkve, kjer ne bi bila vzdana plošča, spomin na rimske čase. Prav pri Radečah so našli v neki jami, poleg kosti jamskega medveda, v grobi obliki izdelano orodje. Orodje naj bi bili rabili jamski prebivalci v paleolitski dobi.

Sredi Radeč stoji veličasten spomenik, posvečen padlim borcem in talcem iz NOB.

Vlak se že pomika s postaje Loka. Komaj še utegne pokazati vodja na cerkev iz XII. stoletja, z redkimi stenski zgodovinskimi slikami. "Ali ni tu župnikoval Primož Trubar," vpraša nekdo. "Točno! In sicer leta 1540. Ker se z njim začne slovenska književnost, so mu v Loki vzdali spominsko ploščo na pročelju stare šole."

Na postaji Breg izstopimo. "Lisca, Lisca!" kličejo dijaki, ko ugledajo 947 m visoko, čokato glavo Lisce. Istočasno pokaže profesor na zaselje Gradišča, ki se blešči v umitem jutru, desno nad nami. "Tam so še vidni znaki prazgodovinskega gradišča Slovenov. Omenil sem že," nadaljuje profesor, "da je bila v tukajšnji okolici, kot tudi na desnem bregu Save pri Gomilcah, izkopana obilica spomenikov in predmetov iz keltske in rimske dobe. Precej grobov so odkrili domačini, mnogo avstrijski arheologi, največ pa v drugi polovici devetnajstega stoletja Jernej Pečnik, ki je bil bolj trgovec s starinami kakor učenjak."

Zmerno se vzpenjamo po lepi senčni cesti. Nekaj dijakov se ustavi pri drevesu z nenavadnimi listi. "To je zelo staro drevo murve, saj je minilo že več kot sto let, odkar so na posestvu graščine, katere pogorišče vidimo pred nami, gojili sviloprejke," doda profesor.

Še nekaj korakov in sprejmejo nas obokana vhodna vrata rudskega gradu z vzdano pozdravno ploščo: "Salve!" Stojimo pred pogoriščem gradu Ruda. Da se ne bi v drugi svetovni vojni vanj vselil okupator, so ga partizani zažgali. Skupina dijakov bere s štiristranega visokega obeliska, ki stoji pred nekdanjim glavnim vhodom: Marco Ulpio Rutiliano, Mallaei F praefecto suo auspiciis d Alexandri imp in Persia feliciter pugnanti, cohors Tauriscorum haec posuit. Profesor pojasni, da je spomenik postavila taviška kohorta svojemu prefektu Marku Ulpiu Rutilijanu, ki se je pod vodstvom imperatorja vojskoval srečno in junaško v Perziji. Profesor nadaljuje, da so na kraju današnje vasi Polje, ki leži malo nad nami in kjer je bilo rimsko pokopališče, našli spomenik, ki ima v latinščini besedilo tega spomenika. Ker so Avstrijci svoječasno odpeljali originalni spomenik v Joaneum v Gradec, spominja nanj ta obelisk. V zidani plošči nad vrati bero dijaki: "Tristis domus sine liberis!" (Žalosten dom brez sinov). In že pripoveduje profesor: "Pred tisoč leti so kopali tukaj Rimljani rudo. Kraj, kjer vidite hišo, desno od nas, se imenuje Podjame. Tam so bili zemeljski rovi. Medtem ko so slovenski znanstveniki mnenja, da je dobila Ruda svoje ime po rudi, so trdili Avstrijci, da je ime izpeljano od Rutilianusa, ker so pisali Avstrijci Ruth za Rudo."

Skozi vas Lisce, ki jo je požgal okupator, spemo po rimski cesti okrog Gradca. In zopet se oglasi profesor: "Enostavno! To cesto so gradili Rimljani; na vrhu hriba nad nami, pa je bil stražni rimski stolp, kjer je rimska centurija stražila prehod iz Savske doline v Celjsko kotlino. Desno od nas vidite že omenjeno Polje, kjer je bilo rimsko pokopališče. Tako pod razvalinami Vrh gradca kot na Polju so našli arheologi obilico rimskega denarja, spomenikov, orodja, okrasnih in drugih predmetov."

"Neverjetno, koliko potočkov in studenčkov izvira iz Lisce," pripomni nekdo. "To dokazuje, da tvori liško gmoto apnenec, ki prepušča vodo." "Tov. profesor, kako se imenuje vas levo pod nami na sončnem obronku, pod katerim se vijejo sami vinogradi z vinskimi hrami?"

"Okroglice." "Barva zemlje je malo rdečkasta, torej ne bo sam apnenec," ugovarjajo dijaki. "Apnenec je tam pomešan s skrilevcem, glino in laporjem. Zato so tla bolj prodnata in ugodnejša za vinogradništvo," pojasni profesor.

Zapustili smo rimsko cesto in usmerjamo svoje korake po gozdni bukovi senci in slabem kolovozu navzgor. "Ramšela, ramšela, dišeča trava," kličejo dijakinje, ko si zatikajo cvetke. "Ali niso to pomladne cvetice?" "Točno! Vendar rastejo tukaj v osojah," doda profesor. Skupina dijakov sklonjeno opazuje nepoznane živalske sledi in mesto, kjer je bilo blato popolnoma povaljano. Ker v bližini ni naselij, so uganili, da so to sledovi divjih svinj.

Ob požgani mežnariji pri Joštovi cerkvi trgajo dijakinje spominčice, dijaki pa opozorijo profesorja na markacijski znak, ki ima čez sredo zarisano belo tiskano črko Z. Vodja jim pojasni, da je to markacijski znak zasavske planinske poti, ki pelje po vseh vrhovih od Kumrovca do Kuma.

Še nekaj korakov in planinski dom stoji pred nami. Dijaki trdijo, da tako obsežnih travnikov ne bi pričakovali na vrhu Lisce, "Bajna smuka pozimi," ugotavlja dijakinja.

Naši izletniki se ustavijo pred domom. Levo jih pozdravlja skromna Jurkova koča. Na pročelju prijaznega Tončkovega doma bero: Na tem mestu je bilo poleti 1938 prvo posvetovanje Politbiroja CK KPJ, potem ko je tovariš Tito prevzel vodstvo.

"Kar naprej," pozdravlja oskrbnik Pavle, ki je bil o prihodu pismeno obveščen. "Enolončnica se že hladi!" Profesor se pozdravlja s tovarišema in tovarišico, ki so pripeljali prav tako svoje dijake na izlet.

Po počitku zbira profesor svoje izletnike. Ko slišijo, da misli profesor razkazati z vrha panoramo Lisce, prosijo, da se mu pridružijo s svojimi dijaki. In tako se pomika dolga kolona proti vrhu.

"Zaradi sončnih meglic ne bo razgled tako čist, kot bi bil zgodaj zjutraj, vendar bo dovolj dober."

Obrnjen proti severu kaže na zeleno Pohorje, iz čigar osrčja se dviga Črni vrh, tesno ob njem pa Velika Kopa. Ob zadnjem izteku Pohorja pozdravlja Koroška Golica. Profesor ugotovi, da se pri zgodnjem zimskem razgledu ponujajo našim očem zgornještajski vrhovi Hochschwab in Dachstein in že nadaljuje: "V severo-zapadni smeri opazimo Kamniške Alpe z markantno Ojstrico in veličastnim Grintovcem. V jasnem zimskem jutru se nam v njegovem ozadju sveti snežni vrh Velikega Venedigerja in vzhodno od njega Veliki Klek. Na zahodni strani zlahka razločimo Julijce s Triglavom. V jasnih zimskih dneh opazimo na skrajnem zahodu Mangrt. V južno-zapadni smeri leži Nanos, levo od njega pa Snežnik. Njegov vzhodni sosed je Kočevski Rog, slaven iz NOB. Poglejte na jugovzhodu dolgi hrbet Gorjancev s Trdinovim vrhom in za njim Velebit! Za Bohorjem se robijo na vzhodu Zagrebške gore s Sljemenom. Levo proti severovzhodu opazite Donačko goro z Bočem. Od tukaj proti severu zaključuje Konjiška gora krog našega razlgeda."

"In kaj je s steklarno," slišim vprašanje. "Da, zelo zanimivo! Ker je imela tukajšnja okolica precej surovin za steklarstvo, je obratovala prva steklarna točno 20 minut od tukaj, severno pod nami. Kraj se še danes imenuje Stara Glažuta. Ker domačini niso poznali steklarskega

dela, je takratni tovarnar poklical steklarje iz Bavarskega, a delavce za kuhanje pepelike iz Italije. Pozneje se je steklarna premestila v Jurklošter, ki leži v kotlini desno pod nami. Ko je leta 1849 stekla Južna železnica, se je steklarna preselila v Hrastnik. Nekaj Bavarcev in Italijanov se je tukaj udomačilo in poslovenilo. Imena: Biderman, Hercog, Šmid, Funkl, Stigl še spominjajo na prve, imena Kapelari, Vedon, Pompe, Delameja, Desani, Bartakoli pa na druge tujce. Za vasjo Poljana vidite malo zaselje. Imenuje se še vedno Venedika, po italijanskih delavcih. Prav tako opazite cesto pod nami, ki pelje v Jurklošter skozi Lahov graben."

"Kaj je z zasavsko planinsko potjo?" In že odgovarja profesor: "Prvo tretjino poti od Kumrovca nam zakriva Bohor, pač pa jo sledimo preko Bohorja na Mrzlo polje, Zabukovje, kjer se nam zopet pokaže na Lisci. Od tukaj jo razločno vidimo, kako se vzpenja na Predole, Lovrenc, Veliko Kozje, od koder pade v Rimske toplice in se ponovno vzpne na Kopitnik, Gore, Kal, Mrzlico, Partizanski vrh, Čemšeniško planino, Sv. Goro, Jančje in Kum. Predzadnjih dveh vrhov ne vidimo od tukaj."

"V Rimskih toplicah je plavalni bazen, kako daleč je od tukaj?" "Ako računamo še sedaj nekaj ur oddiha ne bo danes več časa za bazen," razmišlja glasno profesor. "Nočemo oddiha, kar naprej v Rimske", kličejo dijaki. "Ura je enajst. Uro hoda je do ceste ob Gračnici in potem še po cesti debelo uro", ugotavlja profesor. "Naprej v bazen, v bazen," se vmešajo veseli klici.

Profesor - dobričina se ni mogel upirati želji svojih dijakov, ki so ga razigrani obkrožili. Nasmijan je še z roko odzdravljaj ostalim tovarišem in že je tonila vsa skupina v gozdno pot proti Rimskim toplicam.

SLAVJE NA LISCI

Lojze Motore

PV 1972, št. 11, str. 532-533

Sevniški in krški planinci so v dneh 19. in 20. avgusta 1972 proslavljali visok jubilej. Obudili so spomine na postavitve prve planinske postojanke v Posavju in s tem na začetke planinstva v tem delu Slovenije. Ob tej priložnosti so odprli obnovljeno Jurkovo kočo, ki so jo obnavljali zadnja tri leta, potem ko so dali v zakup Tončkov dom na Lisci podjetju "Lisca" iz Sevnice.

Slavje je motilo vreme. Kljub temu se je zbralo na Lisci že v soboto zvečer preko sto mladincev in njih mentorjev iz vse Slovenije in sosednje Hrvaške. Žal je zaradi slabega vremena odpadel taborni ogenj in program, ki so ga pripravili za to srečanje. Preživeli so lep večer v Tončkovem in Jurkovem domu ob predavanjih, ki sta jih imela tov. Šoštarič in prof. Vogelšek iz Maribora.

Vesela pesem in pravo planinsko razpoloženje je vladalo še pozno v noč. Mladi so obujali spomine na doživetja in vesele dogodivščine iz prehojenih planinskih poti. Srečanja so se udeležili tudi podpredsednik PZS tov. Tone Bučer, tov. Lavrič in Jaka Čop ter nekateri člani Jurkove družine. Prijetnega razpoloženja tudi slabo vreme ni moglo pokvariti. V nedeljo zjutraj se je na glavni proslavi, ki je bila ob desetih, zbralo preko 500 planincev iz Slovenije in Hrvaške. Poleg najvidnejših predstavnikov planinske organizacije so se slavja udeležili tudi predstavniki občinskih družbeno političnih organizacij občine Sevnica in Krškega. Prišli so tudi planinski veterani Posavja in Zasavja, ki so obnavljali takoj po vojni prve planinske koče po zasavskih vrhovih. Bili so tu dr. Marijan Brecelj, Danilo Škerbinek, Boris Gašperlin, Ivan Zabel, Tone Čebular, Jože Košorok, Rudi Malešič, Marjan Oblak, predstavniki vseh zasavskih planinskih društev in gostje iz hrvaških PD. Meddruštveni odbor zasavskih PD je imel ta dan tudi svojo sejo na Lisci.

Na proslavi je predsednik društva ing. Vinko Šeško govoril o nastanku Posavske podružnice SPD in o postavitvi prve Jurkove koče na Lisci. Od tega časa je ostalo planinstvo aktivna dejavnost v Posavju. Res se je sedež podružnice prenašal iz Sevnice v Zidani most pa v Krško in zopet v Sevnico. Planinci v Posavju so bili vedno trdna celota in predstavljajo še danes eno najmočnejših specializiranih organizacij v posavskih občinah. V vseh preteklih sedemdesetih letih so skrbeli za svoja planinska zavetišča in domove. Ni naključje, da dajejo danes v uporabo - po drugi svetovni vojni - četrto obnovljeno postojanko tu na Lisci. Taka delovna aktivnost je družila pri vsaki gradnji veliko število mladih in starejših članov. Ob delu so se dogovarjali tudi o izletih in drugem društvenem delu. V svojem govoru se je predvsem zahvalil delovni vni mladih, ki so prispevali velik delež pri obnovi Jurkove koče. Prav zaradi tega je upravni odbor sklenil, da naj z Jurkovo kočo upravlja mladinski odsek društva, ker je prepričan, da bodo mladi znali ceniti svoj delovni prispevek. Na zborovanju je govoril tudi sekretar občinskega komiteja Viktor Auer. V svojih besedah je povezal delovanje takratnih domoljubov z narodnostnim bojem Slovencev. Planinska organizacija je bila že takrat velika opora silam, ki so se borile proti potujčevanju, in vsem, ki so napredno mislili. Govoril je tudi o Titovem obisku leta 1938 na Lisci, ko se je sestal spartijskim vodstvom. Prav tu je izdalo svoj znameniti "marčni razglas" in opozorilo pred fašistično nevarnostjo.

Z izbranimi besedami je pozdravil zborovanje tudi predsednik PZJ dr. Marijan Brecelj. Vse planince, predvsem mlade, je pozval, naj nadaljujejo začeto delo svojih prednikov. Pridno naj obiskujejo naše gore v Sloveniji in širom po naši domovini, da bodo spoznavali tudi ljudi bratskih narodov. Uče naj se planinskih spretnosti, da bi lahko pomagali prijatelju v sili in da bi jih lahko uporabili tudi v obrambne namene, če bi bilo to potrebno.

Predstavniki pokrovitelja proslave, glavni direktor Konfekcije "Lisca" tov. Vinko Božič je zatem razvil društveni prapor in ga izročil mladinskemu odseku v varstvo. Nato so mladinke planinske skupine iz Konfekcije "Jutranjka" in moški pevski zbor iz Sevnice izvedli krajši kulturni program.

Na proslavi so razdelili najzaslužnejšim članom odličja Planinske zveze Slovenije. Društvo je podelilo 32 spominskih listin najzaslužnejšim članom in predstavnikom drugih organizacij, ki so pomagali pri obnovi Jurkove koč. Spominske listine so izročili tudi predsednikoma PZJ in PZS, podpredsedniku tov. Bučerju in še nekaterim zaslužnim planinskim delavcem.

Po končani proslavi so si udeleženci ogledali lepo obnovljeno koč. Pravo planinsko veselje je trajalo vse do večera. Po Lisci je odmevala vesela planinska pesem in oznanjala, da so sevniški planinci dosegli novo delovno zmago v korist vse planinske organizacije.

NA LISCI (947m)

Spisal Fr. Orožen

PV - Planinski vestnik 1899, str. 4-9 in 20-23 - izvlečki

Spodnje Štajersko se ponaša poleg velikanov v Savinskih planinah tudi z gorami, ki pripadajo sicer le sredogorju, pa slove vsled ugodne lege po zelo razsežnem razgledu. Taka gora je 947 m visoka Lisca, ki se razprostira severoseverozahodno od Sevnice ob Savi in ima od zahoda proti vzhodu se raztezajoč, s travniki pokrit greben. Ob južnem pobočju je gora na mnogih krajih skalnata, nekaj pod grebenom pa je obrasla večinoma z bukovjem in se polagoma znižuje v dolino.

Sevnica je prijazen, lep trg, kjer je velika kupčija s sadjem in drugimi pridelki, in ki je tudi zlasti Hrvatom in Lahom priljubljeno letovišče. Nad trgovom se vzdiguje na griču veliki, s štirimi stolpi obzidani grad, katerega so zgradili baje že pred devetim stoletjem. O ustanovitvi gradu in o prvih lastnikih nimamo vestnih poročil. V 16. stoletju je bil grad last solnograških nadškofov, leta 1595. je prodal grad tedanji solnograški nadškof Inocenciju pl. Moškoni, ki je pokopan v nekdanji grajski cerkvi. V 18. stoletju so bili lastniki tega gradu po vrsti grofje Draškovič, Turjaški in Sermage. Sedaj je posestnica sevniškega gradu znana operna pevka P. Lucca-Wallmoden. Blizu grada je tako zvana "Lutrova klet", ki je bila pred reformacijo v bizantinskem slogu zidana cerkev. Nad vrati vidiš še sedaj ta-le napis: "Na pana bosa me houffanie". Temu napisu nasproti je še drugi z glagoliškimi pismenkami. Kolikor je znano, je to edini glagoliški napis na Koroškem, Štajerskem in Kranjskem. Prej katoliška cerkev je služila luterancem za zavetišče do protireformacije, a katoličani poslej niso več hoteli imeti v ti cerkvi božje službe; sedaj rabi za klet.

Sevnica je najpripravnije izhodišče za potovanje na Lisco, kamor je tri ure hoda. Od kolodvora hodiš kakih pet minut proti severozahodu do potoka Sevnčine, ob kateri drži potem okrajna cesta na Planino. V eni uri in 10 minutah prideš do gostilnice v Peclju, potem vodi pot na levo proti severu navzgor poldrugo uro in ni težaven. Tako dospeš na sedlo (808 m) med Lisco in Ješivcem (spec. zemljevid imenuje 938 m visoki vzhodni vrh "Malo Lisco"). Z Ješivca je prav lep razgled zlasti po Savski dolini proti Zagrebu; kaj dobro vidiš zagrebški most. Od sedla se obrni proti zahodu; sedaj te vodi po travnikih prijeten pot na Lisco, kamor prideš v 1/4 ure.

Drugi pot drži od gostilnice v Peclju po gozdu navkreber kakih 20 minut do nekaj hiš, potem pri znamenju na levo po polju in gozdu do hiše in znamenja 1/4 ure, na levo po gozdu 25 minut, do vasi Polja eno uro.

Potem gre pot nekoliko časa po zložni cesti, nadalje strmo skozi gozd, in v 25 minutah smo pri cerkvi sv. Jošta, ki ima obokano ladjo in na zahodni strani leseno lopo. V zidanem stolpu sta dva zvona: manjši iz leta 1672., večji, ki ga je ulil Balt. Schneider v Celju, pa iz 18. stoletja. Pri cerkvi je velika lipa in blizu cerkovnikova hišica. Odtod prideš v 20 minutah po cesti in travnikih na vrh Lisce.

Izhodišče na Lisco je tudi v Bregu, ki je vas ob cesti približno v sredi med Zidanim mostom in Sevnico. Iz Brega vodi cesta pod Razborom, kjer je preprosta in prostorna gotiška cerkev, na sedlo Selo (676 m), kjer je kmetiška gostilnica, k cerkvi sv. Jošta in na Lisco. Vendar iz Brega malo hribolazcev hodi na Lisco, ker je Breg preoddaljen od železniške postaje Sevnice ali Zidanega mostu.

Z Lisce se lahko vrneš v Jurjev kloster po grebenu čez travnike ter prideš v pol ure do sedla med Lisco in Ješivcem in potem mimo nekega kmeta v 3/4 ure na cesto v Lahov graben. Lahov graben ima svoje ime po mnogih laških naselbinah, katere so se tod naselile. Še sedaj nahajamo tukaj posestnike po imenu Martini, Petini in dr., vendar so ti naseljenci sedaj že Slovenci. V pol ure dospeš do papirnice in gostilnice v Jurjevem kloštru, kjer je bil nekdanj kartuzijanski samostan, ki ga je ustanovil krški škof Henrik med letoma 1167. in 1174. Ta samostan so odstopili kartuzijanci l. 1593. jezuitom, kateri so ga imeli do leta 1773., ko je Jožef II. odpravil jezuitski red. Sedanji grad s starogotiskim stolpom so zgradili l. 1800. Iz Jurjevega kloštra prideš mimo Sv. Lenarta po okrajni cesti v treh urah v Laški trg. Druga cesta pa te popelje ob Gračnici po zelo romantični dolini skozi jako slikovito grapo, ki ima nad 30 mostov, v treh urah v Rimske toplice.

Lisca ima navzlic le nekoliko nižje rastočemu drevju na vse strani prost razgled in je tudi glede na svoje rastlinstvo zanimiva gora. Sloveči rastlinoslovec in kustos ljubljanskega muzeja Freyer je bil dne 24. julija 1834. na nji in je nabral razne rastline, zlasti je našel razne travniške zlatice (*Ranunculus*). A tudi že za Rimljanov je slovela ta gora. Na Lisci nad Razborjem je postavila spomenik "cohors Tauriscorum praefecto suo", to je: "vojaški oddelek Tavriskov (s sedanjega Salcburškega, Koroškega in Štajerskega) svojemu poveljniku". Leta 237. po Kristusovem rojstvu je namreč v Celju umrl rimski vojskovodja Marcus Ulpius Rutilianus, ki se je zelo hlabro vojskoval zoper rimske sovražnike v Perziji. Spomenik, katerega so našli na Lisci, je imel ta-le napis!

“Marco Ulpio Rutiliano
Mellaei Filio Praefecto Suo.
Auspiciis
Divi Alexandri Imperat.
In Persia Feliciter Pugnanti
Cohors Tauriscorum
Haec Posuit”.

(Orožen, Celjska kronika str. 9.).

Nisem pa mogel zvedeti, kje se sedaj nahaja omenjeni spomenik.

Oglejmo si sedaj nekoliko bližnjo okolico in oddaljene kraje.

Na severni strani zagledaš mogočno Pohorje, ki se kot 42 km dolgo in gosto obraslo pragorje razprostira od koroške meje do Maribora, za Pohorjem pa je ob levem dravskem bregu gozdnato apneniško pogorje Kozjak, ki sega vzhodno do gorenje Pesnice. Dalje za njim proti severoseverozahodu se ti kaže Golovec (Koralpe), najvišji vrh v Švanberških planinah, ki se razprostira severno od Drave in vzhodno od Labodnice ob koroškoštajerski meji. Bliže se ti kaže Celjsko gorovje s Tolstim vrhom, Sv. Lenart, Sv. Miklavž in mnogo drugih cerkva in gora.

Proti severovzhodu vidiš z lepimi, debelimi gozdovi obraslo apneniško gorovje Boč, ki ima na južni strani mnogo rudninskih vrelecev. Takorekoč njega podaljšek je Rogaška gora, ki je bila že Rimljanom znana (mons Claudius), in ki jo nazivljejo “delenještajerski Rigi” zaradi izredno razsežnega razgleda. (Natančnejši popis te gore sem objavil v Planinskem vestniku l. 1896. in v posebni knjižici.) Zatem se razprostira ob štajerskohrvaški meji Maceljsko gorovje, ki sega blizu do Drave.

Na vzhodu uzreš svetlomodro Ivančico, ki se razteza po hrvaškem Zagorju malo nad Varaždinom. Še bliže vidiš Vohorje in Vetrnik v kozjanskem okraju in mnogo gora in gričev ob Sotli. Blizu Sv. Petra pri Kunšpergu je Sveta gora z znamenito in krasno romarsko cerkvijo.

Od jugovzhoda te pozdravlja severno od Zagreba se razgrinjajoče Sleme, na katerem je zgradilo Hrvatsko planinarsko društvo razgledni stolp. V ti smeri vidiš tudi Savo daleč doli proti Brodu, kjer se potem polagoma izgublja v nejasni daljavi. V duhu sem gledal v grški pravljici znane Argonavte, katere je vodil Jazon v Kolhido ob Črnem morju, da se polaste zlatega runa. Nazaj so se pa vozili po Dunavu in Savi na ladji “Argo”, torej po potu, katerega lahko daleč zasleduješ z Lisce. Iz Save so jo krenili v Ljubljano do sedanje Vrhnike, nesli potem ladjo do morja in zopet brodili po Jadranskem in Jonskem morju domov.

Na jugu so med Krko, Savo in Kolpo z bukovjem pokriti Gorjanci, daleč za njimi pa Bjela lasica in Klek, in v še večji daljavi omejuje tvoj pogled v Hrvaškem Primorju ležeča gozdnata Velika Kapela. Pod Gorjanci pa se razgrinja velik del vinorodne Dolenjske z raznimi griči in cerkvami. Ob dolenji Krki je rodovitno Krško polje, katero prehaja proti severozahodu v Dolenjsko gričevje. Zanimljiv pa je tudi pogled po bližnjem Štajerskem po Savski dolini, ki ima tod po večjem jugovzhodno smer.

Ob posebno jasnem jesenskem jutru vidiš še dalje proti jugu ob bosenski meji Pleševico, ob dalmatinski meji pa na Velebiču Vagan (Vakanski vrh) in Sveto brdo.

Jugozahodno vidiš Kočevsko gorovje, in še dalje te pozdravljajo Javorniki z 1796 m visokim Snežnikom, ki slovi po bogatem planinskem rastlinstvu in imaš z njega razsežen razgled do beneških planin in bosenskih gora. Zahodnojugozahodno pa se vzdiguje Nanos, najvišji vrh v Hrušici; znamenit je po ledenih jamah, raznovrstnih rastlinah in lepem razgledu čez Kranjsko in Primorsko. Kdo se ne spominja o ti priliki znane pripovedke o langobardskem kralju Alboinu in Gizulfu? V drugi polovici 6. stoletja po Kr. je lovil nekoč Alboin na ti gori. Bivol ga je spravil v smrtno nevarnost. Gizulf pa je usmrtil bivola in tako rešil Alobina, ki je dal Gizulfu v zahvalo Furlansko vojvodstvo. V ti smeri je tudi znamenita cerkev na Zaplazu pri Čatežu, ki jo obilo pohajajo štajerski in kranjski Slovenci.

Na zahodu imaš pred sabo Kum z dvema cerkvama. Večja cerkev je posvečena sv. Neži in ima ločen stolp, više stoječa manjša cerkev je posvečena sv. Joštu. Največ romarjev prihaja na Sv. Kum v nedeljo sv. Jerneja. Najlepše pa je na Kumu pred kresom, ko vidiš nebrojno kresov na različnih višinah štajerskih in kranjskih. Daleč za Kumom se blešči v večernem solncu Trnovski gozd, ki se razprostira med Idrijco in Vipavo na Goriškem. Od zahodnoseverozahodne strani te pa pozdravlja prvak vseh slovenskih gora, orjaški, 2863 m visoki Triglav, še dalje pa goriški Krn.

Proti severozahodu zazreš Lurdsko cerkev pri Sv. Marjeti blizu Rimskih toplic, katere so že bile znane Rimljanom; to nam priča tam najdeni rimski denar. Malo dalje je Sv. Mohor na Maliču, ki se razprostira med Savinsko in Rečiško dolino. Blizu Laškega trga pa je dolomitska gora Hum s planinskim rastlinstvom in Sv. Mihael z romarsko cerkvijo, kamor prihaja o sv. Mihelu mnogo ljudstva s Štajerskega in Kranjskega. Vidiš pa še mnogo drugih krajev, gora in cerkev v Savinski dolini.

Savinsko dolino zakrožujejo Savinske planine ob meji štajerski, kranjski in koroški. Med Raduho in Velikim vrhom je Obir, zanimljiva gora s pašniki in starimi svinčenimi rudniki in rudarskimi hišami. Kakih 100 metrov niže je meteorološka postaja, ki je po telefonu zvezana z Železno Kapljo. Nadalje vidiš ob slovenski koroško-štajerski meji slovečo romarsko cerkev sv. Uršule na Plešivcu, odkoder je zlasti lep pogled na Koroško, in Veliko Kopo pri Slovenjgradcu. V ozadju se blešče v večernem žaru Pečice, zadnja veličastna vzhodna gora v Savinskih planinah. Pod Pečicami spava kralj Matjaž v votlini, ki se mu je sama odprla, da ga je skrila sovražnikom. O njegovem prebujenju pravi koroška pripovedka: Pred jamo zraste na božični večer zelena lipa, ki bode o polnoči eno uro cvetla in vso okolico napolnila s prijetno vonjavo. Kmalu potem se pa posuši lipa. Sv. Jurja dan obesi kralj Matjaž svoj ščit na lipo, ki zopet ozeleni in povzroči boljše čase. Pozneje pa pride kralj Matjaž s svojo vojsko, premaga vse nasprotnike, in tedaj nastopi zlata doba za Slovence. Dal Bog, da se skoraj prebudi toli zaželjeni imenitni junak!

IZ SPOMINOV dr. JANKA OROŽNA NA OČETA (prof. Frana Orožna)

(Prepis iz knjižice prof. dr. Toneta Strojina: "Prof. Fran Orožen in začetki Slovenskega planinskega društva", založilo PD Ljubljana-Matica, 1993)

"Z bratom Francijem sva uživala brezskrbno in lepo mladost, dokler je ni prizadela mamina smrt 10. marca 1905. Fizično jo je uničila pljučna bolezen. Potem so družini sledili udarec za udarcem. Najprej 26. novembra 1912 očetova smrt, potem 13. avgusta 1913 smrt skrbne mačehe Hilde, začetek I. svetovne vojne in bratov odhod na bojišče. Leta 1915 sem bil tudi sam vpoklican in se kmalu znašel na bojišču v širni Rusiji.

Očeta in mater imam v lepem spominu. Prirojena jima je bila globoka srčna kultura, bila sta srčno dobra. Oče je bil kot pedagog s sinovoma premalo strog. Tako sem vsaj ugotovil v zrelih letih. Prislóvično je, da se pedagogi v lastni družini izneverijo sami sebi, preblagi so. Z bratom sva dobila tedensko žepnino, brat Franci nekaj več, čeprav je bil tri leta starejši in je imel večje potrebe kot jaz.

Ker sem bil kot gimnazijec včlanjen in bil nekaj časa tudi poverjenik in odbornik dijaškega društva Preporod, mi je oče dajal poseben dodatek k žepnini, da sem lahko redno plačeval članarino in imel še kaj zraven.

Očetova mesečna plača je bila vedno zadostna, izplačana deloma v papirnatem denarju, deloma v zlatnikih. Ker so se novi krajcarji svetili kot zlatniki, je imel oče zlatnike v denarnici vedno posebej zavite, da ne bi prišlo do pomote, t.j. zamenjave zlatnika za krajcar.

Oče je imel svojo ženo Fani izredno rad. Cenil je njeno srčno dobroto in inteligenco. Tudi prijateljski znanci niso mogli verjeti, da je končala samo pet razredov ljudske in tri razrede meščanske šole v internatu pri nemških uršulinkah v Mariboru.

Pri nas so bili prav pogosti družabni obiski, posebno še obiski v zvezi z očetovo funkcijo načelnika SPD.

Planinski ples v Narodnem domu je bil vsako leto osrednji dogodek. Vsak Ljubljčan, ki je kaj veljal ali dal nase, je bil prisoten, planinci obvezno v planinski opremi, v okovankah in z nahrbtniki. Taki so tudi plesali in rajali. Otroci smo občudovali (seveda pred otvoritvijo) Triglav in gore iz papirja ter paviljone v obliki planinskih koč, narodne dame pa so pripravljale okrepčila za žejne in lačekot oskrbnice v naših kočah. Prisotne je razveseljevala vojaška godba. Dohodek od planinskega plesa je šel v celoti v SPD.

Spominjam se očetovega delavnika. Dopoldne je imel pouk v šoli, doma kosilo, od 13,30 do 14,30 je bil v kavarni Narodnega doma s prijatelji. Ker je imelo v isti stavbi SPD svojo pisarno, je bil nato do 16. ure v pisarni. Nato pa se je ob 19,30 srečeval s prijatelji v gostilni Beli volk v Wolfovi ulici. Po 19,30. uri je redno nadaljeval s strokovnim delom doma. Kolikor je bilo ob nedeljah ugodno vreme, smo se kot družina podali na izlet v bližnje hribovje, na Šmarno goro, Katarino, Grmado, Šentjošt itd., ob slabšem vremenu pa na dobre kranjske klobase v gostilno Aleš na Ježici, približno pet kilometrov razdalje od stanovanja v Šubičevi ul. 3. V gostilni Aleš smo vedno našli prijatelje za pomenek in razvedrilo.

Oče je vsako leto vodil svoje dijake in dijakinje na majniške izlete. Cilji izletov so bili Šentjošt, Blejsko ali Bohinjsko jezero, Cerkniško jezero, Postojnska jama, Golica ali Trst z ogledom mestnih znamenitosti in gradu Miramar. Majniški izleti so bili v prvi vrsti poučni izleti, razlaga v neprisljeni obliki, da je bilo tudi zabavno. Znali smo tudi veselo prepevati. Dokler sem obiskoval osnovno šolo, sem se udeleževal očetovih izletov.

Vse praznike in velike počitnice smo preživel pri stari mami v Rajhenburgu (današni Brestanici ob Savi), izjemoma, ko se je oče poročil drugič, smo preživel mesec dni v Krški dolini (Gurktal) na zgornjem Koroškem pri moji mačehi, naslednji mesec pa pri babici v Rajhenburgu.

Oče se je v prostem času najraje zadrževal v Rajhenburgu. Nikoli ni imel pravega počitka. Sleherno dopoldne je vzel svoj zložljivi stolček in se napolil v gozdiček blizu gradu trapistov, kjer je v blagodejni senci lahko pisal in delal načrte.

V Rajhenburg smo se vozili z železnico. V Zidanem mostu smo morali prestopiti v hrvaško železniško garnituro, ki je vozila na progi Zidani most - Zagreb. Bila je pod madžarsko upravo, zato so se v vagonih blesteli napisi samo v madžarščini.

Najraje smo šli na Lisco v Jurkovo kočo, imenovano po zaslužnem planincu in priljubljenem veseljaku Blažu Jurku, učitelju v Razboru pod Lisco. Jurko je bil originalna in popularna osebnost. V šoli ni vpeljal rednega pouka. Kolikor je mel kakšno domače delo, bil na lovu ali kako drugače odsoten, je pouk izostal. Šolarjem je pač zabičal, da morajo, ko zaslišijo pok iz njegove puške, nemudoma prihiteti v šolske klopi. To sem slišal iz pripovedovanja šolskega nadzornika Voduška. G. Kolšek, nekdanji predsednik okrožnega sodišča v Celju, pa je pripovedoval, kako ga je nekoč Jurko povabil na lov. Ni vedel, da Jurko dovoljenja za lov, niti lovišča nima, zato je bil na moč presenečen, ko je Jurko na preži pod vrhom Lisce postal nervozen in mu zaupal: Gospod predsednik, beživa, grajski lovci so v bližini - skratka, da lastnega revirja nima in da se nahajata v revirju jurkloštrske graščine, torej kot divja lovca. Jurko je rad splavaril in, če je nanesla priložnost, tudi pogledal v kozarec. Tudi drugi splavarji očitno niso bili abstinenti. V družbi Blaža Jurka je bilo na Lisci vedno veselo razpoloženje. Za glasbo je poskrbela harmonika in tudi ples ni izostal.

Izhodišče za naše izlete na Kum so bile Trbovlje ali pa Zidani most. Izleta se je vedno udeležila manjša družba. Na sam dan romanja na Kum smo šli redko, ker oče ni maral množičnega pijančevanja. Na Mrzlici nas je enkrat nepričakovano pričakal že omenjeni Blaž Jurko in očeta "uradno" pozdravil kot predsednika SPD, kot je samo on znal.

Stara mama je v Rajhenburgu imela v zakupu lokalno pošto z vozno progo Rajhenburg - Kozje z vmesno postajo v Podsredi, kjer so se morebitni potniki lahko okrepčali. Z očetom smo se med počitnicami pripeljali v Kozje ter od tam nadaljevali pot z drugo poštno kočijo v Šmarje pri Jelšah, kjer smo bili v gosteh pri očetovem bratu Aleksandru. Ta je bil tam šef davčenga urada. Ni pa bilo tam tako zabavno kot pri drugem očetovem bratu Emilu v Kamniku. Stric Aleksander je bil bolehen in suženj stroge diete. Po isti poti je bil tudi povratek, navadno že v mraku, pa je stari postiljon Lovro zatrobil na poštni rog, oče pa zapel. Bratje Orožen so bili dobri pevci."

POMEBNEJŠI DOGODKI V STOLETNI ZGODOVINI LISCE:

- 27.2.1893 Ustanovljena SPD Slovenije
 21.08.1902 Otvoritev 1. Jurkove koč
 06.09.1903 Prva obletnica koč
 1904 Prvič markirane poti na Lisca
 29.06.1905 V Sevnici shod za ustanovitev Posavske podružnice SPD
 05.10.1905 Ustanovitev Posavske podružnice SPD
 19.06.1932 Otvoritev 1. velike koč – doma
 maj 1938 Tito prvič na Lisci
 02.04.1939 Tito drugič na Lisci
 26.02.1939 Občni zbor Posavske podružnice SPD - v gradnji kapelica Matere Božje na Lisci
 10.03.1940 Zadnje predvojno poročilo - v 1939 bila obletnica koč in posvetitev kapelice Matere Božje
 1940 Napeljana elektrika v Dom - po zapisniku podružnice
 1943 ali 1944 Nemci požgali mežnarijo pri Sv. Joštu - po pričevanju g. Vidmar (82 let) s Polja
 28.06.1944 Partizani požgali koč na Lisci
 27.02.1946 Sestal se je planinski odbor podružnice SPD v Sevnici
 06.06.1948 Občni zbor društva - odločitev o gradnji Tončkovega doma
 21.11.1948 Ustanovni sestanek v Krškem, nato decembra ustanovitev društva
 1948 Obnovljena 2. Jurkova koč
 27.04.1950 Otvoritev 2. Jurkove koč
 1951 Ponovno napeljana elektrika na Lisca
 09.11.1952 Otvoritev 1. Tončkovega doma
 04.07.1959 Otvoritev makadamske ceste Sela - Lisca
 1961 in 1962 Izgradnja prvih vikendov na Lisci
 poleti 1963 Izgradnja električnega daljnovoda do črpališča vode na Selah
 16.06.1964 Voda prvič pritekla na vrh Lisce
 22.07.1964 Otvoritev vodovoda in prizidka - kleti
 13.12.1968 Sprememba meje občin na vrhu Lisce - datum menjalne pogodbe med občinama
 04.07.1970 Otvoritev 2. Tončkovega doma – v najemu Konfekcije LISCA iz Sevnice
 nov. 1971 Kupljena mala motorna smučarska vlečnica
 20.08.1972 Otvoritev 3. Jurkove koč
 nov. 1973 Otvoritev 1. - daljše - severne vlečnice
 02.05.1974 Tito zadnjič na Lisci
 jeseni 1975 Izgradnja lesene brunarice pri zgornji postaji vlečnice
 1976 Izgradnja južne ceste Cerje - Lisca
 20.11.1981 Pripeljan in prvič uporabljen teptalec snega
 26.11.1981 Otvoritev 2. - krajše - vzhodne vlečnice
 1982 Ureditev razsvetljave pri mali vzhodni vlečnici za nočno smuko
 10.11.1983 Otvoritev radarskega centra HMZ Slovenije
 Jul. 1985 Zgrajeno asfaltirano rokometno igrišče
 10.11.1985 Otvoritev povečane 3. Jurkove koč
 22.12.1987 Otvoritev asfaltirane ceste Sela - Lisca
 poleti 1991 Med slovensko vojno bil na Lisci center prebežnikov iz JLA -predvsem pilotov
 06.07.2000 Zamenjava radarja in kupole v radarskem centru HMZ
 2001 - 2002 Obnova in razširitev Jurkove koč
 13. 4. 2002 Proslava 100-letnice Jurkove koč in 50-letnice Tončkovega doma

PREDSEDNIKI PODRUŽNICE IN PLANINSKEGA DRUŠTVA:

<i>od - do</i>	<i>ime in priimek</i>	<i>iz:</i>	<i>sedež:</i>
1905	FRANC VERŠEC	Sevnica	Sevnica
1906 - 1911	BENJAMIN KUNEJ	Brežice	Sevnica
1911 - ?	ALOJZIJ SELIŠKAR <i>I. SVETOVNA VOJNA</i>	Sevnica	Sevnica
1921 - 1925	LJUDEVIT STIASNY	Zidani most	Sevnica
1926 - 1938	ALOJZIJ BAŠA	Zidani most	Zidani most
1939 - 1940 -	ANDREJ GOSTIŠA <i>II. SVETOVNA VOJNA</i>	Loka	Zidani most
1946 - 1948	ANDREJ GOSTIŠA	Loka	Sevnica
1948 - 1962	TONČEK ČEBULAR	Krško	Krško
1962 - 1964	LOJZE ANZELC	Sevnica	Sevnica
1964 - 1966	LOJZE MOTORE	Sevnica	Sevnica
1967	TONE MAROLT	Sevnica	Sevnica
1968 - 1974	VINKO ŠEŠKO	Sevnica	Sevnica
1975 - 1984	LOJZE ANZELC	Sevnica	Sevnica
1984 - 1986	VINKO ŠEŠKO	Sevnica	Sevnica
1987 - 1990	LOJZE MOTORE	Sevnica	Sevnica
1991 - 1995	JOŽE PRAH	Radeče	Sevnica
1995 - 1998	VINKO ŠEŠKO	Sevnica	Sevnica
1998 -	JOŽE PRAH	Radeče	Sevnica

ČASTNI ČLANI IN PREDSEDNIKI PODRUŽNICE IN DRUŠTVA:

1925	BLAŽ JURKO	ČASTNI ČLAN
1925	LJUDEVIT STIASNY	ČASTNI ČLAN
1939	ALOJZIJ BAŠA	ČASTNI ČLAN
1954	ing. HENRIK ČMAK	ČASTNI ČLAN
1957	BORIS VUKSAN	ČASTNI ČLAN
1959	GAŠO MESESNEL	ČASTNI ČLAN
1962	TONČEK ČEBULAR	ČASTNI PREDSEDNIK
1966	VITKO JURKO	ČASTNI ČLAN
1971	prof. JOŽE KOŠOROK	ČASTNI ČLAN
1973	JELA FRANKIČ	ČASTNI ČLAN
1991	LOJZE MOTORE	ČASTNI PREDSEDNIK
2002	TINE KLEMENČIČ	ČASTNI ČLAN
2002	TONE MAROLT	ČASTNI ČLAN

OSKRBNIKI KOČ IN DOMOV:

<i>koča - dom</i>	<i>od - do</i>	<i>ime in priimek</i>
Jurkova koča	1902 – 1914	Blaž Jurko
Jurkova koča	1914 – 1932 - ?	člani Posavske podružnice in Blaž Jurko
Jurkova koča	28. 6. 1944	požgani obe koči
Jurkova koča	1948 – 1949	Štefka in Lojze Racman
Jurkova koča	1949 – 1952	Elza in Johan Štrbenc
Jurkova koča	1952 – 1972	neoskrbovana - skladišče
Jurkova koča	1972 -	člani PD Lisca
Planinski dom	1932	člani Posavske podružnice
Planinski dom	1933 – 1942	Ivanka Škrab z možem - iz Loke
Planinski dom	1943 – 1944	Ivanka Škrab - Dom je partizanska bolnica
Planinski dom	28. 6. 1944	požgani obe koči
Tončkov dom	1952 – 1958	Elza in Johan Štrbenc
Tončkov dom	1958 – 1970	Marjanka in Pavle Stergar
Tončkov dom	1971	Mladen Janjić
Tončkov dom	1972 – 1978	Marjanka in Pavle Stergar
Tončkov dom	1978 – 1988	Marjanka Stergar
Tončkov dom	1988 – 1993	Milena in Tone Vidmar
Tončkov dom	1993 – 1994	Gostinsko podjetje Sevnica
Tončkov dom	1995 -	Jožica Furlan, S.P.

KAZALO:

UVOD	1
V ŠOLSKI KRONIKI KRAJA RAZBOR	2
ZA JURKOVO KOČO SO PRISPEVALI	2
OTVORITEV PLANINSKE KOČE NA LISCI	3
PRVI ZAMETKI PLANINSTVA V ZASAVJU	5
POROČILO O OTVORITVI KOČE NA LISCI	8
PLANINSKI DOM NA LISCI	9
PISMO PROF. JOŽETA KOŠOROKA PD LISCA OB 70. OBLETNICI JURKOVE KOČE	10
ZASAVSKI IZLET IN ŠE KAJ	12
SLAVJE NA LISCI	16
NA LISCI (947M)	17
IZ SPOMINOV DR. JANKA OROŽNA NA OČETA (PROF. FRANA OROŽNA)	21
POMEBNEJŠI DOGODKI V STOLETNI ZGODOVINI LISCE:	23
PREDSEDNIKI PODRUŽNICE IN PLANINSKEGA DRUŠTVA:	24
ČASTNI ČLANI IN PREDSEDNIKI PODRUŽNICE IN DRUŠTVA:	24
OSKRBNIKI KOČ IN DOMOV:	25
KAZALO:	26

Izdajatelj:

Planinsko društvo »Lisca« Sevnica
Zanj: predsednik Jože Prah
Sevnica, april 2002

Zbrala, uredila in pripravila za tisk:

Alojz in Ljubo Motore

Tisk:

Tiskarna Žuraj, Sevnica

Naklada:

200 izvodov